

БРОЈОТ И СОСТАВОТ НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО БИТОЛСКИОТ ВИЛАЕТ ВО КРАЈОТ НА XIX ВЕК

I

За едно релативно кратко време оваа е трета статистика која излегува од печат а се однесува за бројот и составот на населението во Битолскиот вилает во крајот на XIX век. Имено, во Годишниот зборник на Филозофскиот факултет на Универзитетот во Скопје, кн. 21 (1969 год.) Христо Андонов-Полјански објави прилог под наслов „Еден непознат статистички преглед за населението во Битолскиот вилает од 1897 год.“ изготвен од Г. С. Блант, англиски вице-конзул во Битола. После уводниот дел во кој авторот концизно ги изнесува причините за зголемениот интерес на големите сили (одделно на Британија) кон настаните во Македонија и посочува поголем број статистики за Македонија подготвени од разни автори, професорот Полјански го дава во факсимил целиот (на 89 страни) статистички преглед на Г. С. Блант испратен до неговата влада, а на крајот поместува топономастикон по азбучен ред на населбите. Т. Томоски, во списанието „Историја“ (год. V, Скопје, 1969, бр. 1) објави статистички преглед за населението во Битолскиот санџак подготвен од австроунгарскиот конзул во Битола А. Крал. Авторот Томоски, после краткиот увод, го дава списокот на населбите во санџакот со бројот на жителите во 1897 год.

И еве и ние се јавуваме со статистика подготвена од францускиот вице-конзул во Битола Макс Шублие и испратена до француската влада во почетокот на 1902 година.

Додека во прегледот на Блант опфатени се речиси сите населби на Виладельот т.е. даден е целосен преглед на Битолскиот вилает, во прегледот на Крал опфатен е само Битолскиот санџак од вкупно петте, колку што влегувале во Битолскиот вилает во тоа време. И статистиката на Шублие го опфаќа целиот вилает со таа разлика што е даден бројот на населението по кази, но не и по населби како првите две.

Г. С. Блант во својот статистички преглед етничкиот состав на населението го прикажува вака: Турци, Албанци Геги, Албанци Тоски, Албанци христијани, Словени православни, Словени мешани, Словени муслимани, Грци, Грци муслимани, Власи и Евреи, додека пак Крал: Турци османлии, (24.923 души), Албанци Геги (74.536), Албанци православни (723), Словени егзархисти (151,863), Словени патријаршисти (51.749) Словени муслимани (8.251), Власи (22.681) и Евреи (4.270).

Паѓа в очи дека и Блант и Крал, а како што ќе видиме и Шублие (и Ростковски), најбројниот етнички елемент — Македон-

ците ги именуваат со Словени и ги делат според нивната конфесионална припадност.

Не треба посебно да го истакнуваме значењето кое го имаат сите три статистички прегледи заедно и нивниот придонес за расветлувањето на едно такво важно прашање — бројот и составот на населението во Македонија — во еден период за кој имаме многубројни статистики, меѓутоа така контрадикторни што наместо да ја расветлуваат вистината тие ја затемнуваат.

II

Пред да почнеме да пишуваме за населението и неговиот состав во Битолскиот вилает во означениот период неопходно е прво накратко да се задржиме на административната поделба на Македонија во втората половина на XIX век.

Во својот стремеж барем донекаде да ги ублажи внатрешните спротивности кои предизвикувале сукоби, особено во подалечните од центарот провинции, чие население било доста мешано, Високата Porta после познатите реформи во првата половина од XIX век, во 1864 година донела решение според кое требало да се изврши реорганизација на управата во провинциите. Прво, со цел да се изврши експеримент, бил формиран Дунавскиот вилает во кој не влегувала Македонија. Потоа, во 1865 година, било донесено решение за формирање на вилаети во целата Турска држава. Целото царство било поделено на 55 вилаети, а овие на 123 санџаци. На европскиот дел од државата отпаѓале 10 вилаети со 44 санџаци.

Македонија била поделена на два вилаета: Солунски, кој бил поделен на три санџака (Солунски, Серски и Драмски) и Битолски, поделен на четири санџака (Битолски, Призренски, Скопски и Дебарски)¹⁾

Во 1867 година бил донесен и Закон (Уредба) за новата поделба на империјата на вилаети.*) Со оваа уредба Европска Турција

---

1) Ahmed Aličić, Uredba o organizaciji vilajeta 1867 godine, Prilozi za orientalni filologiju, XII—XIII/1962—63, Sarajevo, 1965, str. 220.

Заедно со административната промена биле извршени промени и во звањата на административната хиерархија. Во 1867 година поранешниот назив „кајмакам“, за управникот на санџакот променет е во назив „мутесариф“; називот „мудир“ за околинскиот началник, во назив „кајмекам“, а називот „забит“ за управникот на нахија, во назив „мудир“.

*) Οθωμανικοι κωδικοι. . . υπό Δημ. Νικλαΐδου, ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1869, стр. 72 и натаму

била поделена на 6 вилаети, од кои еден бил Солунскиот вилает кој ја опфаќал речиси целата македонска територија. Солунскиот вилает бил поделен на следниве санџаци а овие на кази:

1. Солунски санџак, кази 5
2. Битолски „ „ 6
3. Серски „ „ 3
4. Драмски „ „ 3
5. Скопски „ „ 5

Меѓутоа, ваквата административна поделба на Македонија изгледа не се задржала долго. Веќе во 1870 година среќаваме поинаква поделба на овој дел од Турското царство. Солунскиот вилает и натаму останува и, според податоците што ни ги дава Лџоструј, покрај Битолскиот санџак поделен на 17 кази, влегувале и санџаци: Солунски, поделен на 16 кази, Охридски поделен на 6 кази, Серски поделен на 8 и Драмски поделен на 6 кази.

Другиот вилает бил Скопскиот кој бил поделен на Призренски и Скопски санџак со по 8 кази.²⁾

Неколку години подоцна Македонија е поделена на три вилаета: Солунски, Битолски и Косовски. Солунскиот вилает бил поделен на два санџака: Солунски (со 14 кази) и Серски (со 7 кази), а Битолскиот вилает бил составен само од еден санџак — Битолски во кој влегувале казите: Битолска, Прилепска, Охридска, Дебарска, Елбасанска, Костурска, Кожанска, Кајларска, Островска, Леринска и Кичевска.

Косовскиот вилает бил многу поголем, а опфаќал само мал дел од Македонија, само Скопскиот санџак во чиј состав влегувале Скопската, Кумановската, Тетовската, Кратовската и Кочанската каза. Инаку во Косовскиот вилает влегувале уште и Нишкиот санџак, Пиротскиот, Приштинскиот и Призренскиот санџак.³⁾ Со одлуките на Берлинскиот конгрес од 1878 година некои делови од овој вилает Турција ги изгуби во интерес на Србија, така да Косовскиот вилает со тоа многу се намалил.

Промени во административната поделба на Македонија настанувале и натаму. Кон крајот на XIX век Македонија дефинитивно била поделена на три вилаета: Солунски составен од санџаци Серски, Драмски и Солунски, кои биле поделени на 26 кази и речиси сите географски припаѓале кон Македонија; Скопски составен од три санџаци: Скопски, Призренски и Приштински, од кои главно само Скопскиот припаѓал во Македонија и Битолскиот вилает кој опфаќал и дел од Албанија и Северна Грција.

²⁾ Лџоструј за 1870 година, стр. 63 и за 1872 година, стр. 61.

³⁾ Материјали для изучения Болгарии, часть втора, Выпускъ III, Букурешт, 1877, стр. 5 и 6.

Веќе во осумдесеттите години на XIX век Битолскиот вилает бил поделен на четири санџаци: Битолски, Корчански, Дебарски и Елбасански. Бил создаден и еден самостоен, Серфиџенски санџак составен од казите: Серфиџе, Кожани, Кајлари, Гребена, Еласона и Анаселица.⁴⁾ Меѓутоа, и овој санџак во почетокот на XX век го сретнуваме во границите на Битолскиот вилает.

III

Да се установи точниот број на населението на Македонија, па било тоа и во последните децении од турското владеење, е прилично тешко, дури и невозможно. Уште потешко е да се одреди составот на тоа население. Статистики има многу, но ниту една од нив не може да одговори со некоја поголема сигурност на прашањето: каков бил бројот на населението во Македонија и посебно каков бил неговиот состав.

Турските владини официјални статистички органи воделе сметка само за машкото население и тоа не по народност, туку по вера. За нив било потребно да го знаат бројот на муслиманското машко население заради воената служба, а на христијанското заради данокот. Значи турските статистики не можат да се сметаат ниту за потполни, ниту за приближно точни.

Со засилувањето на странските (на балканските монархии) пропаганди во Македонија, особено по Берлинскиот конгрес, статистиките започнале да добиваат извонредно големо значење. Нивниот број се зголемувал, но нивната задача не била да ја докажат вистината за бројот и составот на населението, туку да докажат како тоа население божем во мнозинството било грчко, бугарско односно српско. Тие статистики произлегувале од фактори кои непосредно биле заинтересирани за завладување на Македонија и нивната главна цел била да послужат на одредена политика, а не да ја кажат вистината.

Во еден опширен извештај за положбата на Битолскиот вилает испратен од францускиот вицеkonzул во Битола до својата влада во Париз на 21. I. 1902 година, откако се констатира дека постои отсуство на веродостојни документи од кои би се установил бројот и составот на населението, се вели: „На авторите на постој-

⁴⁾ Скрјабинъ, Политическия и економическия свѣдѣнія о Битольскомъ вилаетѣ Битолия, 1885, стр. 3; Καλοστίτη, Μακεδονία, ἕτοι μελέτη οικονομική, γεωγραφική, ιστορική καὶ εθνολογική, ἐν Πειραιεῖ, 1896, стр. 135. Според податоците на Ан, Арваниту (Ἡ Μακεδονία ἐκονομογραφημένη, ἐν Ἀθήναις, 1909, стр. 60) Битолскиот вилает се простирал на 28.500 кв. км. и имал 848.900 жители, Солунскиот-на 35.000 кв. км. и 1,130.800 жители и Косовскиот вилает-на 32.900 и 1,038.100 жители или вкупно 964.000 кв. км. и 3,017.800 жители.

ните бугарски, српски, грчки или романски статистики им недостасува непристрасност и повеќе работат за својата земја отколку за вистината.“⁵⁾

Дипломатските претставници на балканските држави, заинтересирани за завладувањето на Македонија, со задоволство им ги отстапувале своите статистики на конзулите на големите сили. Немјаќи доверба во тие статистики францускиот вицеконзул, обиколувајќи разни делови на Вилаетот и сам правел статистики со чија помош ги проверувал тие кои ги добил од грчкиот, бугарскиот, српскиот, романскиот и рускиот конзул во Битола. При таа проверка констатирал дека најточна статистика била таа која ја добил од рускиот посланик А. Ростковски, кој шест години бил на служба во Битола и добро го познавал Вилаетот.

Според статистиката на францускиот вицеконзул еве како изгледал бројот и составот на населението во Битолскиот вилает:

---

⁵⁾ Les Archives des Affaires Etrangères Turquie — Politique intérieure Macédoine, Архив на Македонија, микрофилм бр. 182, том VI. Извештај на францускиот битолски вицеконзул до министерот за надворешни работи на франција Делкасе. Како што се гледа снимката од овој документ е направена така, што нè ни дозволува точно да го одредиме бројот на Македонците патријаршисти, а во извесна мера и на оној на егзархистите.

Значи, вкупниот број по народности⁶⁾ во Вилаетот, кој, како што се гледа, опфаќал и добар дел од Албанија и една каза, Еласонската, од Северна Грција, изнесувал:

Турци османлии	79.867 души
Албанци	270.921 „
Словени	291.891 „
Грци	107.284 „
Власи	53.227 „
Евреи	6.000 „

Групирно по вера бројот на населението би изгледал вака:

Христијани	475.700
Муслимани	327.490
Евреи	6.000

Како што се гледа, грчко население во Битолскиот, Дебарскиот и Елбасанскиот санџак немало. Грци имало во Серфиџејскиот санџак кој го опфаќал најјужниот појас на Македонија, а во Корчанскиот санџак имало само во Костурската каза околу 9.500 Грци. Кога ќе се одземат 18.837 Грци од Еласонската каза, која не е составен дел на Македонија, тогаш вкупниот број на Грците христијани би изнесувал 78.600 души.

Меѓутоа, факт е дека во многу други статистики се зборува за грчко население во целиот Битолски вилает. Тука очевидно не се работело за грчко население, туку за христијанско, кое ја признавало грчката црква и според тогашните сфаќања на туѓите пропаганди во Македонија, по религијата требало да се одредува и народноста. А грчката патријаршија ја признаавле според горната статистика околу 81.000 Словени; 78.000 Грци, веројатно сите Албанци христијани (44.000 души) и, по наше мислење, околу 35.000 Власи христијани.⁷⁾ Вкупно 238.000 патријаршисти.

Но да видиме каков бил составот на населението во македонскиот дел од Вилаетот според неговата религиозна припадност. Во Битолскиот санџак Грци немало, но Патријаршијата ја признавале околу 44.000 Словени кон кои треба да се додадат и околу 20.000 Власи и Албанци патријаршисти или вкупно околу 64.000 патријаршисти наспроти околу 151.000 егзархисти. Во Дебарскиот санџак Патријаршијата ја признавале 3.600 Албанци наспроти 24.000 ег-

6) Ваквото групирање го направил самиот вицеkonzул.

7) Од статистиката не се гледа дали Албанците христијани биле православни или католици. По сè изгледа дека во овој дел на Албанија биле православни и грчката пропаганда ги сметала за Грци. Слична е ситуацијата и со Власите. Еден дел од Власите ја прифатиле романската пропаганда, но каков бил тој број точно не знаеме. Сигурно е само тоа дека поголемиот дел од нив, особено во Битолско, ја признавале Патријаршијата. Од бројот 93.000 ние одземаме 10—12.000, кои, иако ја признавале религиозната власт на Патријаршијата, припаѓале кон српската пропаганда.

зархисти. Во Костурската каза Патријаршијата ја признавале 34.000 наспроти 8.000 (?) егзархисти, а во Серфицејскиот санџак, без Еласонската каза, Патријаршијата ја признавале 69.000 души наспроти 2.000 егзархисти. При тоа ако се додадат уште 15.000 Власи, кои, веројатно, ја признавале Патријаршијата вкупниот број на оние кои биле под црковната власт на грчкиот патријарх во Битолскиот вилает, без албанскиот и грчкиот дел, би изнесувал околу 185.000, а оние кои ја признавале црковната власт на егзархот броеле исто така околу 185.000.

Ако се исклучи Серфицејскиот санџак, кој, како што рековме, бил посебна административна единица, тогаш во македонскиот дел од Битолскиот вилает Словените го чинеле огромниот дел од целокупното население. Токму затоа бугарската пропаганда преку Егзархијата како словенска се трудела со сите сили да ги придобие Словените и да го прогласи Вилаетот за бугарски; од истите причини грчката пропаганда преку Патријаршијата, црква кон која припаѓале дедо и прадедо, не бирала средства да задржи што поголем дел од тоа население и да го прогласи Вилаетот за грчки. Оваа била свесна дека другото христијанско население — албанското и влашкото — колку и да ѝ било приврзано и верно, било сосем малубројно за да се употреби за посериозни комбинации и акции.

Меѓутоа, ниту една од многу објавените и на нас познати статистики не се сложува со горните бројки. Да ја земеме како пример статистиката на Васил К'нчов која се смета за една од релативно поточните статистики за населението на Македонија.⁸⁾ Според неа во Битолскиот вилает, во кој К'нчев ги вбројува и Анаселичката, Гребенската и Кожанската каза, но не и албанскиот дел, имало христијани: „Бугари“ 333.856, Грци — 56.908, Албанци — 7.425, Власи 45.188. Значи, според оваа статистика бројот на Словените бил за околу 50.000 поголем од погоре цитираната статистика, бројот на Грците околу 6.000 помал, а бројот на Власите бил нешто поголем.⁹⁾ Инаку вкупниот број на населението во Вилаетот, без албанскиот и грчкиот дел, според К'нчев, изнесувал 663.000 души.

Нормално, грчките статистики ни даваат сосем друга слика за бројот и составот на населението во овој дел на Македонија. Ние ќе се задржиме на една од повеќето грчки статистики. Во 1896 година во издание на друштвото „Елинизмос“ излезе книгата „Македонија, економска, географска, историска и етнолошка сту-

⁸⁾ Василъ К'нчовъ, Македония, етнография и статистика, София, 1900, стр. 282—283.

⁹⁾ Тука не ги сметаме Грците и Власите од Еласонската и Серфицејската каза и Власите од Албанија.

дија“.¹⁰⁾ Според оваа статистика во Битолскиот санџак имало 99.050 Грци и такви кои се кажуваа Грци, во Корчанскиот санџак 96.100 Грци и во Серфиџе-Кожанскиот санџак 156.000. „Словени (Бугари и Срби)“ имало во Битолскиот и Корчанскиот санџак само 96.450. Сите грчки статистики редовно се труделе што повеќе да го намалат бројот на христијанското население кое не ја признавало Патријаршијата, а да го зголемат бројот на оние кои ја признавале грчката црква.

Иако и бугарската пропаганда се трудела да го зголеми бројот на егзархистите, сепак во тој поглед била пореална од грчката. Според статистиката која францускиот вицеkonzул во Битола ја добил од бугарскиот трговски агент (дипломатски претставник) во Битола Михајлов, еве како изгледал бројот на Македонците егзархисти и патријаршисти во Битолскиот вилает.

	егзархисти	патријаршисти	сè
каза Битолска	47.556	42.996	90.552
Прилепска	39.114	678	39.792
Охридска	46.296	8.190	54.486
Леринска	22.206	20.424	42.630
Кичевска	13.638	6.066	19.704
Гор. Дебарска	10.578	300	10.878
Реканска	11.514	522	12.066
Костурска	18.456	18.312	36.768
Кајларска	4.380	5.538	9.918
Вкупно:	213.738	103.056	316.794

Меѓутоа, статистиката која францускиот вицеkonzул ја добил од грчкиот konzул во Битола Пезас, ни оддалеку не се сложува со бугарската и француската во однос на составот на населението. Оваа статистика е составена по санџаци и за разлика од француската, само по религиозната припадност на населението.

¹⁰⁾ Καλοστίπη, ц. д., стр. 171—172.

Во цела Македонија, според оваа статистика, имало близу 850.000 Грци и кои што се кажувале Грци, од кои 545.000 чисто „елинофони“ и 160.000 „славофони“. Дури кога на овие 160.000 „славофони Грци“ би се додале уште 501.000 други „Слави (Бугари и Срби)“, бројот на Македонците би изнесувал 660.000, односно пак би биле помалку од Грците. Главна цел на грчките статистики било да се докаже точно ова. Според статистиките на К’нчов во цела Македонија имало 1.032.233 „Бугари“ христијани; 146.803 „Бугари“-муслимани, 210.799 Грци-христијани и 14.373 Грци-муслимани.

Санџаци	Христијани				муслим.	Евреи	Вкупно
	Православни	Схизматици					
	Грци и „грците-ештите“	„Србештите“	„Бугари“ и „бугарештите“				
Битолски	75.989	5.000	135.614	80.628	4.200	301.435	
Корчански	89.150	—	16.417	81.932	750	188.249	
Серфиџејски	137.653	—	3.000	55.380	—	196.039	
Дебарски	200	1.800	18.980	78.500	—	99.480	
Елбасански	6.790	—	—	48.320	—	55.110	
В к у п н о:	309.782	6.800	174.011	344.766	4.950	840.309	

Анализирајќи ја и сравнувајќи ја оваа статистика со првата од цитираните статистики можеме да констатираме:

1. Вкупниот број на населението во Вилаетот во оваа статистика е поголем за околу 30.000.

2. Бројот на муслиманското население е приближно ист (тука тој број е за 17.000 поголем).

3. Бројот на христијанското население е исто така приближно ист (тој е само за 15.000 поголем).

4. Бројот на населението кое ја признавало Патријаршијата е далеку поголем од оној кој ја признавал Егзархијата. Таа разлика доаѓа оттаму што бројот на христијанското население во Серфиџејскиот и Корчанскиот санџак во грчката статистика е доста поголем од оној кој ни го дава француската. Со други зборови бројот на патријаршистите го зголемуваат пред сè албанските територии и Серфиџејскиот санџак во кој влегувале и грчки територии. Тој е зголемен и во Битолскиот санџак за сметка на егзархистите.

Ова е ретка, ако не и единствена грчка статистика, составена од најкомпетентна и најзаинтересирана служба (грчкиот конзулат) во која се признава дека бројот на патријаршистите кои грчката страна ги сметала за Грци во Битолскиот санџак бил многу помал (за 60.000) од оној кои се сметале за нејзини противници.

Грчката пропаганда во својот стремеж да ја истакне божем доминантната положба на грцизмот во Битолскиот вилает, често се повикувала и на турските официјални статистики. И по правило наоѓала такви статистики врз кои по потреба се потпираше и ги земала како значаен аргумент за оправдување на своите аспирации кон Македонија. Меѓутоа, ние тука ќе приложиме една турска официјална статистика која францускиот вицеконзул исто така ја испратил до својата влада, од која се гледа дека грчката црква,

односно пропагандата, немала никаква доминација во овој дел на Македонија, иако во неа е вклучено христијанското население од албанскиот и грчкиот дел на Вилаетот.

Муслимани	383.022
Грци и Власи	225.235
Бугари	224.999
Ерменци	26
Протестанти	34
Евреи	5.038
Вкупно:	838.354

Турските власти редовно го прикажувале бројот на муслиманите поголем отколку фактички што бил. Тука тој е зголемен за 40—50.000 души во споредба со горе споменатите статистики.

Бројот на „Грци и Власи“ и „Бугари“ е ист, но под „Грци и Власи“ треба да се разбере Грци и Македонци, кои биле во рамките на грчката црква и Власите, но не сите, бидејќи, како што е познато, еден дел од нив ја имале прифатено романската пропаганда. Бројот на „Грци и Власи“ би бил доста помал, ако во него не било вклучено и христијанското население од албанскиот и грчкиот дел на Вилаетот.

Каков бил бројот на Власите кои ја имале прифатено романската национална идеја во Балканскиот дел на Турската држава и посебно во Битолскиот вилает, тешко може да се установи. Статистиката која подолу ќе ја приведеме не може да ни помогне во расветлувањето на тоа прашање, бидејќи произлегува од извори кои секогаш се стремеле општиот број на Власите да го прикажат многу поголем отколку што бил. Таква задача имала и оваа статистика:¹¹⁾

Санџак Битолски	
Битолска каза	44.000
Прилепска „	500
Леринска „	10.000
Охридска „	5.000
Санџак Елбасански	
Елбасанска каза	5.000
Санџак Корчански	
Корчанска каза	5.000

¹¹⁾ Оваа статистика францускиот вицеkonzул ја добил од италијанскиот konzул во Битола, кој пак ја составил врз основа на податоците добиени од Апостол Маргарит, раководител на романската пропаганда во Турција. Во документот стои дека тие се Власи, „hellénisants et grécisants“ и според тоа би требало да се претпостави дека освен овие имало и други Власи, оние кои биле под влијание на романската пропаганда, до колку едниот од цитираните зборови не е погрешно напишан,

Костурска „	9.000
Колонска „	6.000
Санџак Серфиџејски	
Еласонска каза	24.000
Гребенска „	28.000
Кајларска „	2.000
Вкупно:	138.500

Бројките од оваа статистика не можат да се споредат со било која досега објавена статистика, освен со тие од романските автори.

И за бројот на „Србите“ во Битолскиот вилает постојат контрадикторни податоци. Од француската статистика може да се заклучи дека тој број изнесувал 10—12.000, во грчката тој број е фиксиран на 6.800, а според една статистика за која францускиот вицеkonzул податоци добил од српскиот конзул во Битола Ристик, тој број е доста поголем, а имено:

Санџак Дебарски	8.000
Санџак Битолски	
Кичевска каза	8.000
Прилепска „	3.000
Охридска „	3.000
Битолска „	2.000
Вкупно:	24.000

Очевидно е дека како бугарската, грчката и романската, така и српската пропаганда се труделе бројот на „Србите“ да го прикаже што поголем.

IV

И покрај тоа што надворешните пропаганди правеле сè што можеле за да го наложат врз македонското христијанско население своето национално име и тоа население да го прикажат како свое и внатре а особено пред надворешниот свет, тие не успевале секогаш да ги постигнат саканите резултати. Европските дипломатски претставници, иако често Македонците ги именувале со „Грци“, „Бугари“ или „Срби“, сепак биле свесни дека тие имиња не ја одразуваат и националната припадност на тие луѓе. Затоа некои од нив припадноста кон пропагандите ја третираше како припадност кон партии, а Македонците ги викале и Македонски Словени, или едноставно Словени. Францускиот вицеkonzул, на пример, во споменатиот извештај до својата влада вака ја објаснува припадноста на населението кон поедини пропаганди-партии.

„Населението на Вилаетот се дели, од гледна точка на политичките аспирации и според црквите кон кои припаѓаат, на шест главни групи.

1. Словени егзархисти што се кажуваат Бугари
  2. Словени (без посебна црква, а приклучени кон Егзархијата и Патријаршијата) што се кажуваат Срби
  3. Грци патријаршисти, Словени патријаршисти што се кажуваат Грци и Власи патријаршисти што се кажуваат Грци
  4. Власи (без посебна црква, а приклучени кон Егзархијата или Патријаршијата) кои се кажуваат Романци“
- Понатаму се зборува за муслиманското население.

Овој дипломат, всушност, признавал неколку стнички групи меѓу населението во Вилаетот: Словени, Грци, Власи, Албанци и Турци. Единствено Грците и Албанците-христијани (православни) ѝ припаѓале целосно на Патријаршијата. Словените ѝ припаѓале и на Патријаршијата и на Егзархијата. Слично било и со Власите, кои во мнозинството ја признавале Патријаршијата, а оние кои го отфрлувале грцизмот, иако немале посебна црква, формирале свои посебни општини и се викале Романци.

На крајот, проучувањето на многубројните постојни статистики за бројот и составот на населението во Македонија, особено на овие кои ги цитираме во овој прилог, сметаме дека ни дава право да заклучиме:

1. Вкупниот број на населението во Битолскиот вилает на преминот од XIX во XX век изнесувал од 810—820.000 души.¹²⁾
2. Групирано по религиозната припадност, христијанското население броело околу 480.000 души, а муслиманското околу 330.000 души.¹³⁾
3. Групирани по стничка припадност Словените, како што многу ги именувале Македонците, го држеле првото место — нивниот број сигурно изнесувал околу 300.000 души.¹⁴⁾
4. Бројот на Грците бил околу 105.000 души.
5. Бројот на Власите се движел околу 55.000 души.
6. Бројот на Албанците изнесувал околу 270.000 души.
7. Бројот на Турците бил околу 80.000 души.

Меѓутоа, нас посебно нè интересира каков бил бројот и составот на населението само во делот на Вилаетот кој ѝ припаѓал на Македонија. Штом се изврши такво разграничување, нормално сликата ќе се измени а имено:

1. Бројот на Македонците би останал ист — околу 300.00 души.

---

¹²⁾ Според статистиката на Г. С. Блант тој број изнесувал 806.744, а според таа на Ростковски (Български прегледъ, год. VI, кн. I, Софија, 1899, стр. 127) — 803.340.

¹³⁾ Според Блант бројот на муслиманите изнесувал 335.294 души, а на христијаните 466.180 души.

¹⁴⁾ Според Блант бројот на Словените изнесувал близу 290.000 души.

2. Бројот на Грците се намалува на околу 85.000 души. Грците живееле како што веќе споменавме, во казите кои граничеа со Грција, десетина илјади во Костурско и по неколку семејства во Битола или некои други делови во Вилаетот, чиј број не заслужува да се спомене.¹⁵⁾

3. Бројот на Власите се движел околу 45.000 души.

4. Бројот на Албанците би изнесувал околу 91.000, од кои Албанци христијани 7.500 од околу 45.000, колку што ги имало во целиот Вилает.

5. Бројот на Турците бил околу 75.000 души.

Штом се знае ова, станува наполно јасно зошто грчката пропаганда во своите статистики за населението и училиштата во Македонија редовно го опфаќала и албанскиот дел од Битолскиот вилает, каде немало Грци, но имало христијанско (влашко и албанско) население, кое ја признавало Грчката цариградска патријаршија и со тоа придонесувало за докажување на божем грчкиот карактер на овој дел од Македонија. Но, додека во јужниот дел од Вилаетот имало еден значаен број на Грци, дотогаш „Бугари“ и „Срби“ во Вилаетот воопшто немало. Големобугарската, па и големосрпската пропаганда, се труделе со сите сили такви да создадат меѓу Македонците, ползувајќи ја пред сè нивната словенска припадност.

Р. КИРЈАЗОВСКИ

НЕКОИ ВИДОВИ ГРАДСКИ ТАКСИ И ДАВАЧКИ ВО МАКЕДОНИЈА ОД ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XIX ВЕК, ОСОБЕНО ВО СКОПЈЕ

Пред да преминеме на таксите и другите давачки, сметаме за нужно накратко да се осврнеме на настојувањето на турската власт да ја реорганизира локалната управа и под влијание на запад да ја постави на модерни основи, затоа повеќето од градските такси и другите давачки биле воведени за финансирање на градската општина, односно градската управа, која настанала во процесот на тоа настојување, односно реорганизација.

И покрај тоа што повеќето од таксите се наплатувале и во другите градови на Македонија, посебно се осврнуваме на Скопје, бидејќи за него располагаме со повеќе податоци. Според тоа, како што ќе се види и од самото излагање, таксите и тарифите што биле применувани во Скопје, биле применувани и во останатите градови на Македонија.

¹⁵⁾ Карактеристично е дека и Блант и Крал и Шублие не посочуваат ниту еден Грк во Битолскиот санџак. Грци, според Блант и Шублие, имало само во Корчанскиот, а најповеќе во Серфиџенскиот санџак.